

20 september 2023

e-Stapper Stembert - Limbourg - Gileppe - Stembert

Beziens- en wetenswaardigheden onderweg

1. Start

Deze e-Stapper start en eindigt bij de bushalte Stembert Cimetière.

Met de rug naar de ingang van het kerkhof gekeerd volg je de Rue du Cimetière naar links.

2. Stembert

Deze e-Stapper vertrekt in Stembert, en dat is een deelgemeente van de stad Verviers. Stembert vormt de oostrand van de stad aan de zuidkant van de Vesder. Je loopt nu door de laatste bebouwing, een paar 100 m verder sta je volop in landelijk gebied en verlaat je Verviers.

De naam Stembert wordt een eerste keer vermeld als Steinberg in 855. Duits klinkende plaatsnamen waren niet ongewoon in deze streek, getuige namen van naburige gemeenten zoals Rechain (Rickheim), Dolhain (Daelheim) en Bilstain (Bilstein).

De plaats maakte deel uit van het Markgraafschap Franchimont en daarbinnen van de ban van Verviers.

Toen Verviers in de 17de eeuw een versterkt stadje werd, lag Stembert nog een eind buiten de muren. Daarom verkreeg het in 1652 een administratief zelfstandig statuut, samen met de andere huidige deelgemeenten Heusy en Mangombroux.

In die tijd was Verviers al een centrum van de textielnijverheid. De inwoners van Stembert leefden toen vooral van de schapenteelt. Als bijverdienste ging een groot deel van hen aan de slag als thuisarbeiders (spinnars, wevers) voor de textielbazen in de stad. Maar gaandeweg concentreerden die hun activiteiten meer en meer in hun fabrieken langs de Vesder. Ook op het grondgebied van Stembert vestigden zich langs de rivier verschillende fabrieken. Stembert versmolt meer en meer met Verviers. Het ooit landelijke Stembert werd een drukbevolkt gebied waar vooral fabrieksarbeiders zich vestigden.

Een alom bekend bedrijf was de Solvent fabriek die zich in Stembert vestigde in 1899. Met een in de USA op punt gesteld procedé legde men zich toe op het ontvetten en wassen van de wol. Het bijproduct, wolvet, werd gerecupereerd en aan andere bedrijven verkocht. Vanaf 1975 ging Solvent ook zelf wolvet verwerken en commercialiseren.

Wolvet (in zijn zuiverste vorm bekend als lanoline) is een natuurlijk huidverzorgingsproduct. Luierslag bij baby's, tepelkloven door borstvoeding, en droge huid worden nog altijd behandeld met producten op basis van lanoline. De Solvent fabriek bleef actief tot in 2009. Sindsdien onderhouden vrijwilligers in de oude fabrieksgebouwen een verzameling textielmachines waaronder een Mule Jenny, een industriële spinmachine.

Met het verdwijnen van de textielindustrie naar lageloonlanden werd Stembert meegesleurd in dezelfde negatieve spiraal als Verviers. Het herstel verloopt (nog altijd) langzaam en moeizaam. De inwoners zijn aangewezen op werk in de buiten de stad gelegen industrieterreinen en de grotere steden in de regio.

Een lichtpunt is de Essity productiefaciliteit, de grootste Benelux producent van toiletpapier en tissues. Zoals een artikel in een Nederlands dagblad het stelde: "Al ons WC-papier komt uit één dorp in de Ardennen".

Leuk weetje. De inwoners van Stembert worden de "Wolven van Stembert" genoemd. De bijnaam is spottend bedoeld want volgens de legende zaaide een wild dier een tijdlang paniek in de gemeente door verschillende schapen dood te bijten. Het was de slager die na onderzoek van de gedode schapen verklaarde dat het om een wolf ging. Na een grote klopjacht werd het dier uiteindelijk gedood en triomfantelijk tentoongesteld in het centrum van Stembert. Enkele dagen later kwam een dierenarts uit Verviers het kadaver onderzoeken om uiteindelijk vast te stellen dat het om een gewone hond ging...

3. Valleizichten

Je loopt hier toch wel meer dan 100 m boven het niveau van de Vesder rivier. Links krijg je regelmatig mooie uitzichten over de Vesdervallei en de hellingen van het Land van Herve aan de overkant.

Het omringende landschap bestaat uit bijna uitsluitend weiden. Hier en daar worden ze afgescheiden door hagen, typisch voor deze streek en het Land van Herve. Naast hun esthetisch belang zijn die hagen ook een thuis voor vogels, kleinere dieren en insecten. Ze hebben een essentiële rol bij de instandhouding van de diversiteit en de ecosystemen. Daarom krijgen boeren tegenwoordig subsidies per meter haag die ze onderhouden. Dat moet verhinderen dat ze de hagen vervangen door goedkopere draadafsluitingen.

4. Hèvremont

Op dit kruispunt met de verkeersweg Hèvremont - Verviers staat een kruisbeeld dat typisch is in de streek. Het kruis wordt beschermd door een afdakje, hier zelfs met een mooi blauw geschilderde achtergrond.

Deze plaats behoort tot het gehucht Hèvremont dat al een deel is van het stadje Dolhain - Limbourg.

5. Kapel Halloux

Deze aan Sint-Anna gewijde kapel was vroeger een populaire wandelbestemming voor de inwoners van Stembert.

De kapel gaat terug tot de 16de eeuw toen ze een kruisbeeld verving dat vernield werd door de gereformeerden.

Doortrekkende militaire troepen verwoestten de kapel in 1773, waarna ze in haar huidige vorm heropgebouwd werd.

Op het einde van Wereldoorlog II (september 1944) werd de kapel doorboord door een obus, afgevuurd door de Amerikaanse troepen vanuit Stembert. Verviers was toen al bevrijd, maar Limbourg was nog in handen van de Duitsers. In 1947 werd de kapel volledig hersteld in haar vooroorlogse staat.

6. Valleizichten bis

Rechts heb je mooie uitzichten over het naar de Vespervallei afdalende landschap.

In dat landschap valt vooral de op een hoogte gelegen kerk van Limbourg op. Wat later kom je er nog langs.

Nog een opvallend gebouw in dit landschap: het voormalig Preventorium van Dolhain. Het grote witte gebouw dat je in de diepte ziet liggen, ving vanaf begin jaren 1950 tot 1979 kinderen op met TBC. Het modernistisch gebouw was gericht op de zon en uitgerust met grote terrassen waar de kinderen volop konden genieten van de gezonde buitenlucht. Sinds het stopzetten van de activiteiten heeft het gebouw meer dan 40 jaar leeggestaan. Er waren geregeld pogingen om het een andere bestemming te geven, maar die draaiden telkens op niets uit. Ondertussen was het een bekende Urbex bestemming geworden waar tal van liefhebbers van leegstaande verwaarloosde gebouwen al of niet respectvol langskwamen.

De huidige eigenaar, een bouwfirm, kreeg begin 2020 een vergunning voor een renovatieproject dat 52 appartementen in het gebouw zou onderbrengen. Begin 2024 was er nog altijd niets van te merken.

7. Weidedoorsteek

Ter hoogte van een oude bunker, stap je rechts door een poortje de weide in. Je doorkruist de wei schuin naar rechts tot je heel wat lager uiteindelijk een volgend poortje bemerkt.

8. Hors les Portes

Je komt uit op een verkeersweg die de naam "Hors les Portes" (Buiten de Stadspoorten) draagt. Schuin links voor je zie je muren en bouwsels die de vroegere omwalling van het versterkte stadje Limbourg vormden.

Er ligt hier ook een kleine vijver. We staan bovenop een heuvel. Is het niet vreemd om hier een vijver aan te treffen? De waterbevoorrading van het versterkte stadje Limbourg was altijd een belangrijke zorg voor de bevolking, voor het garnizoen in tijden van beleg, en voor het vee. In en rond de burcht werden daarom waterputten gegraven. Verschillende zijn tot op vandaag nog altijd zichtbaar.

9. Schuilplaats en picknickbanken

Zo meteen stap je het historische stadje Limbourg in.

Ken je Limbourg al, dan kan de tocht met 750 meter ingekort worden door nog voor de bocht naar links op deze weg, rechts een smal paadje in te slaan (langs een oude muur).

10. Limbourg

Je loopt het stadje Limbourg in dat ooit de versterkte hoofdstad van het Hertogdom Limbourg was.

De plaats is opgenomen in de lijst van Uitzonderlijk Waals Erfgoed. Ze staat ook op de lijst van de 'Mooiste dorpen van Wallonië'.

Limbourg gaf zijn naam aan de Belgische en Nederlandse provincies Limburg, alhoewel het helemaal buiten die provincies ligt.

Na het ontstaan in 1815 van het Koninkrijk der Lage Landen, dat ook België omvatte, zocht men een naam voor het Departement van de Beneden-Maas dat Maastricht als hoofdplaats had. Omdat het vroegere Hertogdom Limbourg het Land van Herve, de streek van Eupen en het zuiden van het huidige Nederlands Limburg omvatte, werd de naam Limburg gekozen. Toen in 1839 België dan de "Hollandse" helft van Limburg moest afstaan aan Nederland, koos men er gemakshalve voor om ook de Belgische helft dan maar Limburg te noemen. Belgisch Limburg heeft echter nooit behoord tot het Hertogdom Limbourg, dit in tegenstelling tot Nederlands Limburg.

Limbourg was tot in de 18de eeuw een versterkte plaats boven op een rotsige heuvel, omgeven aan 3 kanten door een meander van de Vesder. De strategisch gelegen hoofdplaats van het Hertogdom Limbourg kende een bewogen geschiedenis van aanvallen, belegeringen, branden en vernielingen.

Oorspronkelijk Germaans, werd Limbourg Brabants in 1288, Bourgondisch in 1430, Spaans onder Keizer Karel V, Hollands en vervolgens weer Spaans in 1648 (Verdrag van Munster). Het onderging de Franse bezetting in 1675. Lodewijk XIV liet het kasteel en de versterkingen vernielen om ze 3 jaar later terug te geven aan de Spanjaarden (Verdrag van Nijmegen). Terug Frans geworden tussen 1701 en 1703 werd Limbourg aangevallen door de Engelse en Nederlandse legers onder leiding van Marlborough. Het werd Oostenrijks door het Verdrag van Utrecht in 1715, alvorens onderdeel te worden van het Département de l'Ourthe na de Franse Revolutie. Vanaf toen verloor Limbourg elke administratieve en juridische onafhankelijkheid. Tenslotte vernielde in 1834 een grote brand wat nog restte van wat ooit eeuwenlang een strategische vesting was.

Wat vandaag van Limbourg overblijft is vooral het grondplan van de vroegere vesting, delen van de omwalling, en de bestrating (rivierstenen uit de Vesder). Je moet je het vroegere Limbourg niet voorstellen als een feodale burcht. Binnen de versterkingen was het een stadje met nauwe straatjes, woningen, dienstgebouwen, een stadhuis en een kerk. Een maquette die het stadje toont zoals het er uitzag in 1632, is te bezichtigen in het Arvo gebouw waar je nog langs komt.

Nu sta je aan de zuidelijke ingang van Limbourg, de vroegere Porte d'Ardenne. Dit was de kwetsbaarste kant van Limbourg en heel wat aanvallen richtten zich dan ook op deze plaats. Het Poswick Kasteel rechts dateert slechts van 1910, maar biedt een verfijnde aanblik. De gevel valt op door zijn talrijke vensters.

Stap onmiddellijk naar links. Je passeert de kazematten, die in de 17de eeuw gebruikt werden als gevangenis.

Je komt terecht op de vroegere omwalling (Sur les Remparts).

Limbourg ligt ook op het parcours van de e-Stacker Dolhain.

11. Panorama

Vanaf dit punt heb je een breed uitzicht over de Vesdervallei. Helemaal beneden stroomt de Vesder in een scherpe bocht om Limbourg heen.

Je ziet het spoorviaduct dat dateert van 1842 en waarover nog altijd de treinen tussen Liège en Welkenraedt passeren. Het is 268m lang.

Aan de overkant van de vallei kun je de kerktorens van Bilstain en Andrimont onderscheiden. Naar de horizon toe strekt zich het plateau van het Land van Herve uit.

12. Place St-Georges en Arvo

Onder de overdekte doorgang kun je links het vroegere stadhuis (L'Arvo) binnengaan. Op het gelijkvloers staat de maquette van Limbourg anno 1632. Je vindt er ook heel wat brochures en info over Limbourg en omgeving.

De Arvo werd gebouwd tussen 1681 en 1687, ter vervanging van een nog ouder stadhuis dat midden de Place St-Georges stond (waar nu de fontein met Mariabeeld staat). Dat werd vernield in 1675 door de Fransen.

Beneden in de voorgevel van de Arvo toont een steen een oud zegel van de stad met het opschrift "Sigillum Ville Lemborgensis".

De fontein met Mariabeeld wordt nog altijd gevoed door een waterput van het oude stadhuis.

De huizen rond het plein dateren uit de 17de, 18de en 19de eeuw. Naast woningen van vroegere magistraten tref je er ook nederige huisjes aan van ambachtslui en gewoon werkvolk. In de Arvo vind je meer info over de verschillende panden rond het plein. Een vaste waarde op het plein is de Brasserie St-Georges waar je meestal terecht kunt voor een natje en een droogje.

De Place St-Georges wordt meestal ontsierd door auto's, zowel van toeristen als van bewoners. Het probleem voor de bewoners is dat er door de status van beschermd erfgoed weinig of niets kan gewijzigd worden aan het uitzicht van het plein. De oude huizen hadden vroeger geen garages en daardoor is men wel verplicht om de auto te parkeren op het plein. Er is nu wel een parking aangelegd "buiten de stadspoorten" (je kwam er langs), maar voorlopig lijkt die koning auto nog altijd niet van het plein weg te houden.

13. St-Georges kerk

De St-Georges kerk gaat terug tot de 12de eeuw. Toen nog een kapel, werd ze in de loop van de eeuwen uitgebreid tot het imposante bouwsel dat vandaag overal vanuit de wijde omgeving te zien is.

Door de uitbreidingen lopen de muren door tot over de oostelijke omwalling. Daardoor steunen ze 20 m lager op de rotswanden van de heuvel.

De kerk ondergaat momenteel een grondige interieurrestauratie en is daarom tijdelijk niet toegankelijk. De kerkvloer moet een heus kerkhof zijn: er liggen meer dan 295 mensen begraven. Daarnaast bevat de kerk een theoteek uit 1520, een soort miniatuur gotische toren in 3 verdiepingen met gebeeldhouwde taferelen uit het leven van Jezus. Hierin werd het H. Sacrament bewaard en uitgesteld. In de kerk bevindt zich ook een crypte die zelfs ooit dienst deed als munitiedepot.

In het gotische portiek van de kerk staat Sint-Georges afgebeeld te paard bovenop de overwonnen draak. Eronder staat een beeldje van een geknielde figuur die waarschijnlijk aangaf hoe men zich in dit heiligdom moest gedragen.

Naast de kerk staat in een tuintje nog een exemplaar van een waterpomp. Ze stond vroeger achter het huidige schoolgebouw.

14. Zicht op Goé

Het dorp links van je is Goé (Gulke in het Nederlands). Al van bij het begin van de geschiedenis van het amper 3 km verder gelegen Limbourg is Goé er onlosmakelijk mee verbonden. Het dorp had dan ook in de loop der tijden heel wat te lijden onder de belegeringen en troepenverplaatsingen die daarmee gepaard gingen.

Toch is Goé er min of meer in geslaagd zijn charme te bewaren met nog heel wat historische gebouwen. Daarbij valt vooral de Sint-Lambertuskerk op die dateert uit de 15de en begin 16de eeuw. De stoere toren had oorspronkelijk een verdedigingsfunctie. Later werd de gedraaide torenspits toegevoegd. Bij nader toezien is die wel niet kaarsrecht. Er zit een knak in en dat heeft te maken met scheefftrekkingen in de houten constructie, wat het belang benadrukt van het vakmanschap dat nodig was om dit soort torenspitsen correct te kunnen bouwen.

In Goé passeerde vroeger ook een spoorweg, de Oebahn. De lijn verbond de industriële benedenstad van Eupen met Dolhain en volgde de vallei van de Vesder. Ze werd aangelegd in 1896 en bleef in bedrijf voor personenvervoer tot 1926. Tot 1963 reed er nog goederenvervoer tussen Eupen en Goé, maar dan werd de lijn opgeheven en ontmanteld. Goé had een station op de Oebahn, meer bepaald in het gehucht Béthane waar de Gileppe uitmondt in de Vesder. Duizenden bezoekers van het Gileppe stuwmeer stapten er uit om te voet verder te stappen naar de stuw die indertijd de reputatie van een achtste wereldwonder had.

Deze e-Stacker passeert nog langs het stuwmeer van de Gileppe.

Vandaag is Goé vooral bekend als de zetel van het bedrijf Corman, een wereldleider op het gebied van boter en zuivelproducten. Ze produceren onder andere de merken Carlsbourg en Ballade.

15. Arboretum van Coingsoux

Als je het al niet eerder hebt gedaan, kijk dan even achterom voor je het Arboretum binnenstapt. De kerk van Limbourg is nog altijd zichtbaar in de verte.

Een aangenaam plaatsje voor een pauze is het Arboretum van Coingsoux. Spreek er je picknick aan, of geniet gewoon van de rust op deze plek, of probeer de 30 boomsoorten die er staan te identificeren. Plaatjes en een infobord helpen je.

16. Aquaduct Gileppe

Hier kruis je (onder je) een aquaduct dat vroeger water transporteerde van het stuwmeer van de Gileppe naar Verviers. Het tracé ervan is nog altijd te zien in het landschap, onder andere op deze plaats.

Het aquaduct was een onderdeel van de plannen voor de bouw van het stuwmeer, maar werd al in gebruik genomen rond 1870 toen het stuwmeer nog helemaal niet klaar was. Daarom bouwde men een kleine stuw op de Borchêne beek die vlak naast het stuwmeer passeert, en leidde men aanvankelijk dat water naar het aquaduct.

Deze e-Stacker passeert wat later nog langs beide stuwdammen, zowel die van de Borchêne als de Gileppe.

17. Weidedoorsteek bis

Er volgt opnieuw een wandeltraject door de weides. Je stapt door verschillende weidedoorsteeken en komt uiteindelijk uit bij een manege.

18. Weidedoorsteek tris

Via een opstapje in de omheining (rechts van je) loop je even over een stuk terrein van de manege. Na goed 20 meter stap je de manège al uit, en gaat het in dezelfde richting verder door de wei.

19. Steengroeve

Zo'n 20 meter links van het pad staat een houten schuilhut. Het staat op de rand van een steengroeve die sinds de jaren '80 van vorige eeuw niet meer geëxploiteerd wordt. Ze was vooral in gebruik in de jaren '60 als leverancier van de stenen die nodig waren voor de verhoging van de Gileppe stuwdam.

Aan het verre uiteinde van de groeve zie je de gebouwen en silo van het bedrijf Envemat, de eigenaar van de site. Ze zijn nu gespecialiseerd in de productie en aanwending van betonproducten.

20. De Gileppe

Beneden links stroomt het Gileppe riviertje. Tussen de dam van het stuwmeer en de monding in de Vesder is de Gileppe gekanaliseerd.

De Gileppe ontspringt in de buurt van de Baraque Michel op de Hoge Venen, en legt tot de monding een traject af van 20 km.

Het riviertje is vooral bekend van het stuwmeer dat er door gevoed wordt.

21. De Borchêne

Het stroompje links van je is niet langer de Gileppe, maar de Borchêne beek die zo'n 100 meter eerder (onzichtbaar vanaf het pad) uitmondde in de Gileppe.

De Borchêne is zo'n 4 km lang. We zullen bijna de volledige loop ervan volgen tijdens deze e-Stapper.

De beek vormt de grens tussen de gemeenten Limbourg en Jalhay.

22. Stuw op de Borchêne

Zoals je wat verder zal merken verzinkt dit stuwkje in het niets vergeleken met de stuwdam van de Gileppe. Toch was het dit stuwkje dat ervoor zorgde dat Verviers al proper water kreeg, nog voor de stuwdam op de Gileppe afgewerkt was.

Deze e-Stapper slaat hier linksaf om een bezoek te brengen aan de stuwdam van de Gileppe. Wat later keer je hier terug en gaat het rechts verder langs de Borchêne beek. Ken je de Gileppe stuwdam al? Dan kun je al meteen rechts verder stappen langs de Borchêne beek. Je verkort de tocht met 1,7 km.

23. De Gileppe stuwdam

Je kijkt uit op de machtige muur van de Gileppe stuwdam. De muur houdt zo'n 26 miljoen kubieke meter water in bedwang. Door de aanhoudende droogteperiodes de laatste jaren zal dat cijfer nu wel wat lager liggen.

Deze stuwmuur is een van de oudste in Europa. De dam werd gebouwd rond 1875 om te voorzien in de waterbehoeften van de textielindustrie en de burgers van Verviers. De textielproductie die toen op haar hoogtepunt stond had veel en proper water nodig. Dat werd meer en meer een probleem, deels door de Eupenaren die stroomopwaarts van de Vesder eveneens hun textielindustrie uitbouwden. Eupen lag toen nog in Duitsland (Pruisen), en daar hadden de textielbaronnen van Verviers weinig tegenin te brengen. De oplossing werd gevonden in de aanleg van het stuwmeer dat de waterbevoorrading van Verviers loskoppelde van de Vesder en van Pruisen.

Boven op de muur staat een kolossale leeuw. Het beeld is opgebouwd uit blokken zandsteen, is 13,5 m hoog en weegt 130 ton. Het is een werk van de Brusselse beeldhouwer Félix Bourré. Pittig detail is dat de leeuw kijkt naar Duitsland (Pruisen) waarvan de grens toen in de 19de eeuw nauwelijks 5 kilometer verder lag. Eigenlijk is deze leeuw een gigantisch grote opgestoken middenvinger van Leopold II naar het toenmalige Pruisen. Leopold II opende de dam officieel in 1978.

In de periode 1968 - 1971 werd de dam met meer dan 10 meter verhoogd. Je ziet langs de muur nog altijd de richel van de vroegere hoogte. Die werken verdubbelden de capaciteit

van het stuwmeer tot de huidige 26 miljoen m³. De leeuw werd toen volledig gedemonteerd en terug opgebouwd.

24. Panoramatorenen Gileppe

Hier beneden kan je terecht voor drankjes en een snack.

Wie dat wil kan zijn honger en dorst ook voldoen terwijl hij/zij geniet van een prachtig zicht op het meer en de omliggende streek. Neem gewoon de lift naar de top van de 77 meter hoge panoramatoren.

25. Uitzicht Gileppe stuwmeer

Vanaf dit beschutte platform kan je nog een laatste blik werpen op het uitgestrekte meer.

De 2 torens in het meer (elk 75m hoog) dienen voor de opvang van het water dat naar de turbines van een elektrische centrale geleid wordt. De centrale produceert zo'n 3.300.000 kwh per jaar.

De torens hebben opvanggaten op verschillende dieptes waardoor altijd de beste kwaliteit water kan gekozen worden.

Het meer heeft een oppervlakte van 130 hectare en wordt gevoed door 3 beken. De eerste is uiteraard de Gileppe zelf, de andere zijn de Louba en de Soor. Die laatste levert water aan het meer via een tunnelaftakking die zo'n 2,5 km lang is.

Het meer staat in voor de drinkwatervoorziening van de volledige agglomeratie Verviers (85.000 inwoners).

26. Kasteel Louveterie

Je passeert de toegangsweg tot het Château de la Louveterie dat je in de verte ziet liggen.

Het was François-Xavier Simonis, een rijke industrieel en fervent jager uit Verviers, die eind 18de eeuw hier een domein verwierf en er een jachthuis bouwde. Het werd ook "Pavillon" en "Louveterie" genoemd. Die laatste naam verwijst naar wolven. In het toenmalige Departement van de Ourthe, waartoe de streek behoorde, vormden wolven een echte plaag voor de bewoners. Onder Napoleon Bonaparte werden ze methodisch uitgeroeid, en kregen rijke landgoedeigenaars zoals Simonis een officierstitel in het erekorps van de Louveterie (wolvenbestrijders).

Later werd het jachthuis uitgebreid tot het huidige kasteel dat een bewoonbare oppervlakte heeft van 1.125 m². Het werd bewoond door de familie de Biolley, eveneens actief in de textielindustrie te Verviers en door huwelijken verwant met Simonis.

Meer recent werd het kasteel eigendom van een Engelsman, Monsieur Oliver, die een grondige renovatie doorvoerde in 2009 - 2010.

Het kasteel stond het voorbije decennium te koop voor de mooie som van 1.950.000 €. Uiteindelijk betaalde een nieuwe eigenaar er 1.000.000 € voor in 2019. Het is nu een gasthuis voor 'high-end' toeristen, wat dat ook mag betekenen.

27. Cossart vijvers

Deze vier vijvers werden door de gemeente Stembert aangelegd en gebruikt tussen 1861 en 1938. Ze vormden een reservoir waaruit het water via een pijpleiding naar het centrum van Stembert geleid werd, en van daaruit verdeeld naar verschillende fontein in de gemeente. De vijvers worden gevoed door 2 beken. Er is de Ruisseau du Grand Pré die je wat verder nog een tijdlang links van je zal zien. De andere is de Ruisseau du Cossart die hier uitmondt in de Ruisseau du Grand Pré, en die ontspringt bij het Château de la Louveterie dat je eerder passeerde.

Dat de vijvers geen praktisch nut meer hebben, betekent niet dat ze geen belang meer hebben. Ze spelen nog altijd een rol bij het reguleren van het waterdebiet bij overvloedige regenval. En ze zijn vooral ook onmisbaar voor het behoud van de biodiversiteit in de streek.

28. Pad van de Fontainier

Dit pad werd destijds gebruikt door de bediende van de gemeente die dagelijks de sluisen van de Cossart vijvers kwam regelen. Hij was de Fontainier, de fonteinbeheerder van de gemeente.

Wat verder passeer je rechts van het pad een rotsformatie die ook wel "Mur du Cossart" of "Nez de Napoléon" genoemd wordt. In de streek zijn er wel meerdere neuzen van Napoleon te vinden.

De rotsmuur is gevormd uit puddingsteen (poudingue), een conglomeraat van kwarts en kwartsiet dat zo'n 375 miljoen jaar oud is.

Nog wat verder zie je links de Ruisseau du Grand Pré door de vochtige weidegronden meanderen. De beek bevoeit een waardevolle biotoop met riet, moerasspirea, dotterbloemen en nog heel wat andere typische planten voor dit soort omgevingen. Bewoners en regelmatige bezoekers zijn de reiger, de ijsvogel, de waterspreeuw en de bruine kikker.

29. Agolina

Het beekje dat rechts vanuit de weide de weg bereikt, verdwijnt hier in de grond. Als er veel water is stroomt een deel nog bovengronds verder langs de weg, maar ook dat water verdwijnt wat verder onder de grond. In de streek worden zo'n verdwijngaten "agolinas" genoemd. Op andere plaatsen in Wallonië heeft men het over "chantoirs".

De ondergrond in de streek bestaat voornamelijk uit schistgesteente, en dat is ondoorlaatbaar voor water. Maar hier en daar komen stukjes kalksteen aan de oppervlakte. Dat is hier het geval. Het water lost de kalksteen op en dringt zo door in het gesteente om zich ondergronds een weg te zoeken en ergens anders weer aan de oppervlakte te komen.

30. Charmille

Je loopt nu door de resten van een oude charmille (vertaling 'berceau', 'loofgang'). Deze liep vroeger helemaal tot het park bij het Château des Moines (zie 32.). De oude haagbeuktakken zijn nu verwilderd en hebben fantastische vormen aangenomen. Ze werden daarom ook wel heksentakken genoemd.

Loofgangen werden vroeger aangelegd om de begoede burgerij en adel de kans te geven om te wandelen in de schaduw. De witheid van hun huid was immers wat hen onderscheidde van de 'gewone' mensen. Die hadden door hun werk in open lucht een gebruide huid.

31. Le Grand Vivier

Een "vivier" is een vijver waarin vis gekweekt werd, bestemd voor consumptie. De Grand Vivier van Stembert werd meer dan 200 jaar geleden aangelegd.

Eind 20ste eeuw werd onder druk van buurtbewoners die zich verenigden, de vijver helemaal vernieuwd en kreeg hij een verharde bodem om het water minder vlug te laten verdwijnen. De vijver wordt immers alleen door regenwater gevoed.

De vijver werd in de voorbije decennia dan ook een erg populaire plaats in Stembert, ook al omdat tal van lokale wandelingen er passeren.

Maar ook die verharde bodem lijkt ondertussen lek te zijn, en de vijver ligt er maar belabberd bij. Ook de lokale verenigingen bestaan niet meer. Binnenkort geen Grand Vivier meer in Stembert?

32. Château des Moines

Dit park met heel wat oude en merkwaardige bomen is wat overblijft van een domein waar de paters Jezuïeten van 1904 tot 1994 een rusthuis hadden. Het stond bekend als het Château des Moines (Kasteel van de Monniken).

Het kasteel werd afgebroken en het domein overgenomen door de gemeente Stembert. Die vormde de plaats om tot een publiek park.

33. Banc des Bourdeux

Op deze plaats - Le Chainoux genoemd - sta je op het hoogste punt van de gemeente Stembert: 320 m. Je hebt hier een mooi uitzicht op de beekvallei die je een tijdlang beneden volgde.

De plaats wordt ook "Banc des Bourdeux" of "Banc des Menteurs" (Leugenaars) genoemd. Die namen verwijzen naar de zitbank die je hier ziet. De benaming is niet slecht bedoeld en verwijst naar een gewoonte waarbij oudere bewoners van Stembert hier graag samenkwamen om het reilen en zeilen in de gemeente te becommentariëren.

34. Einde

Je bent aangekomen bij de bushalte aan het kerkhof van Stembert, waar deze e-Stapper begon.

We hopen dat je ervan genoot.

Heb je opmerkingen of vragen, of wil je laten weten wat je van deze e-Stapper vindt, stuur dan een bericht naar het e-mail adres onderaan op de website walkitech.be. Vergeet niet te verwijzen naar deze wandeling.